PHI Public Health Institute
LIVERPOOL JOHN MOORES UNIVERSITY

LIVERPOOL JOHN MOORES UNIVERSITY

Uned Atal Trais Violence Prevention Unit

Gwerthusiad o Uned Atal Trais Cymru

Cam 1 (2019/20)

Awst 2020

CRYNODEB GWEITHREDOL

Hannah Timpson, Rebecca Harrison, Charlotte Bigland, Nadia Butler & Zara Quigg

Public Health Institute, Liverpool John Moores University

Gwerthusiad o Uned Atal Trais Cymru: Cam 1 (2019/20)

Hannah Timpson, Rebecca Harrison, Charlotte Bigland, Nadia Butler, Zara Quigg

Sefydliad Iechyd y Cyhoedd (PHI)
Canolfan Gydweithredu Sefydliad Iechyd y Byd ar gyfer Atal Trais
Prifysgol John Moores Lerpwl (LJMU)
Exchange Station
Lerpwl, L2 2QP

Ynglŷn â'r adroddiad hwn

De Cymru yw un o'r 18 ardal y dyrannwyd cyllid iddynt gan Lywodraeth y DU i sefydlu Uned Lleihau Trais. Gyda chefnogaeth ymrwymiadau ychwanegol gan bartneriaid yng Nghymru, yn 2019 sefydlwyd Uned Atal Trais Cymru (VPU). Er mwyn llywio datblygiad parhaus VPU Cymru, a deall ei heffeithiau tymor byr a hirdymor ledled Cymru, ym mis Ionawr 2020, comisiynwyd Sefydliad Iechyd y Cyhoedd, LJMU, i gefnogi datblygiad fframwaith gwerthuso VPU Cymru, ac i ddarparu mesuriadau llinell sylfaen i gefnogi gwerthusiad hirdymor. Mae'r adroddiad hwn yn un o gyfres o allbynnau o'r rhaglen waith hon, ac yn cofnodi'n benodol sefydlu'r VPU yn 2019/20 a'i nodau tymor byr a hirdymor, ac enghreifftiau o ymyriadau a ariennir gan y VPU. Mae'r wybodaeth a gyflwynir yn darparu llinell sylfaen ar gyfer mesur newidiadau yn y system gyfan drwy gydol cyfnod y VPU, a llywio meysydd allweddol ar gyfer monitro a gwerthuso.

Diolchiadau

Hoffem ddiolch i'r bobl a'r sefydliadau canlynol am gefnogi gwerthusiad VPU Cymru:

- Y cyllidwyr gwerthuso, VPU Cymru.
- Aelodau o dîm VPU Cymru, partneriaid ehangach a gweithredwyr y rhaglenni a gefnogodd gweithredu'r gwerthusiad.
- Holl gyfranogwyr yr astudiaeth a gymerodd ran mewn cyfweliadau a gweithdai cynadledda.
- Cydweithwyr o Iechyd Cyhoeddus Cymru am roi cyngor ar ddatblygu'r astudiaeth a chydweithwyr PHI am gefnogi'r gwaith o weithredu'r astudiaeth a chynhyrchu adroddiad.

Crynodeb

Sefydlwyd Uned Atal Trais Cymru (VPU) yn 2019, yn cynnwys amrywiaeth o aelodau a phartneriaid o sefydliadau yn cynrychioli yr heddlu, Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu (PCC), iechyd y cyhoedd, Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS), sefydliadau'r trydydd sector ac arweinwyr cymunedol. Mae VPU Cymru wedi ymrwymo i weithredu dull iechyd cyhoeddus o atal trais, gan ymgorffori cyfleoedd atal sylfaenol, eilaidd a thrydyddol a dulliau strategol allweddol sy'n anelu at lunio'r gwrth-naratif ar gyfer trais yng Nghymru. Ym mis Ionawr 2020, comisiynwyd Sefydliad Iechyd y Cyhoedd, LJMU, i gefnogi datblygiad cychwynnol fframwaith gwerthuso VPU Cymru, ac i ddarparu mesuriadau llinell sylfaen i gefnogi gwerthusiad hirdymor. Defnyddiodd y gwerthusiad ystod o ddulliau i gasglu tystiolaeth, gan gynnwys:

Cyfweliadau (n=9) gyda phartneriaid, ymarferwyr a rhanddeiliaid VPU: roedd y rhain yn rhoi cipolwg ar ddatblygiad, gweithrediad ac effaith y VPU. Defnyddiwyd y cyfweliadau hyn hefyd i ddatblygu astudiaethau achos (n=5) i archwilio materion allweddol yn fanylach.

Ymgysylltu â phartneriaid a rhanddeiliaid ehangach mewn tri digwyddiad cyn ac yn ystod Cynhadledd Atal Trais Cymru (n=160).

Adolygu dogfennau perthnasol i VPU Cymru, ochr yn ochr â llenyddiaeth ehangach. Casglwyd gwybodaeth am bartneriaid ehangach ac uchelgeisiau strategol hefyd drwy fynychu cyfarfodydd a Chynhadledd Atal Trais Cymru, ac fe'i hymgorfforir yn y gwerthusiad hwn.

Canfyddiadau

Dadansoddwyd canfyddiadau o'r cyfweliadau â phartneriaid allweddol, ymarferwyr rheng flaen a rhanddeiliaid ehangach gan gyfeirio at y pum egwyddor a nodwyd gan Public Health England (PHE) yn eu dull aml-asiantaeth system gyfan o atal trais difrifol (PHE, 2019): **cydweithio; cyd-gynhyrchu; cydweithredu mewn rhannu data a gwybodaeth; datblygu gwrth-naratif;** a **chonsensws cymunedol**. Archwiliwyd y canfyddiadau i ddeall a ellid dangos tystiolaeth ymarferol o'r egwyddorion hyn, a sut a ble y gellid gwneud hynny.

***Cydweithio* - Mae dull systemau cyfan o gydweithio yn gofyn am ddull amlasiantaeth ar draws ystod eang o bartneriaid. Mae angen dealltwriaeth gyfunol ar bartneriaid o'r dull iechyd y cyhoedd, ac mae angen iddynt gydweithio i ddatblygu ffyrdd o weithio i ddiwallu anghenion y boblogaeth leol.**

- Mae VPU Cymru yn defnyddio *dull iechyd y cyhoedd amlasiantaeth o leihau trais* sy'n ceisio nodi problemau a mynd i'r afael â ffactorau risg sylfaenol drwy atebion lleol. Dywedodd partneriaid fod gan Iechyd Cyhoeddus Cymru rôl ganolog yn y dull hwn.
- Ffurfiwyd aelodaeth y VPU o sefydliadau amrywiol. Roedd y VPU yn cael ei ystyried yn *"sefydliad ymbarél"* sy'n dwyn ynghyd unigolion ac asiantaethau. Mae'r ystod o aelodau yn rhoi arweiniad a mewnwelediad i'r VPU am y gweithgareddau mewn mannau lle ceir llawer o weithgarwch ac mae ganddynt wybodaeth ehangach am 'Gymru gyfan'.

- Mae model gweithredu'r VPU yn seiliedig ar fframwaith system gyfan ar gyfer atal. Mae'r model yn defnyddio dull y pedwar A, sef *ymwybodol, eiriol, cynorthwyo a mabwysiadu i sicrhau dull cynhwysfawr o ddarparu ymyriadau.*

***Cyd-gynhyrchu* - Dylai gweithgareddau atal trais gael eu llywio gan ystod eang o safbwyntiau sy'n cynnwys cyd-gynhyrchu a chyd-frandio gweithgareddau. Mae cynnwys y gymuned yn agwedd bwysig ar gyd-gynhyrchu.**

- Roedd partneriaid o'r farn bod trais yn fater trawsbynciol ac yn 'fater i bawb'. Ystyriwyd bod cynnwys partneriaid a'r gymuned ehangach yn *hanfodol i gyd-gynhyrchu* VPU Cymru.
- *Anogir sefydliadau partner i ymgysylltu ag eraill a rhannu syniadau* drwy weithdai VPU a chyfarfodydd VPU mewnol ac allanol rheolaidd.
- Wrth ddatblygu mentrau, mae'r VPU wedi gwneud gwaith cyd-gynhyrchu (e.e. mae gwaith gyda Barnardos wedi cynnwys *gwaith gyda charchar lleol a gwaith un-i-un* gyda throseddwyr). Mae cynlluniau ar y gweill i ymgorffori cyd-gynhyrchu ymhellach yn y VPU ar gyfer Cam 2, gan gynnwys gwaith gyda Gwasanaethau Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS) i gefnogi troseddwyr treisgar sy'n oedolion ifanc.

***Cydweithredu o ran Rhannu Data a Gwybodaeth* - mae cydweithredu wrth ddadansoddi data a rhannu gwybodaeth yn bwysig. Gall y broses hon fod yn her, ond dylai partneriaid weithio'n gydweithredol i ddatblygu dulliau effeithiol o rannu data. Argymhellir bod partneriaid lleol yn cytuno pwy sy'n gyfrifol am gyfuno, dadansoddi a dehongli'r data, a defnyddio'r data'n effeithiol i lywio'r broses o wneud penderfyniadau.**

- Mae'r VPU wedi datblygu *asesiad strategol o anghenion i ddarparu asesiad llinell sylfaen* o drais difrifol gan bobl ifanc yn Ardal Heddlu De Cymru. Mae VPU Cymru hefyd wedi ymrwymo i ddatblygu *System Gwyliadwriaeth Trais* (VSS), gan ddefnyddio setiau data i nodi'r darlun cywir o drais mewn cymunedau a llywio a chyfarwyddo ymdrechion diogelwch cymunedol lleol.
- Disgrifiwyd heriau logistaidd rhannu data. Cytunodd yr holl bartneriaid fod *parodrwydd i rannu data gyda'r VPU 'mewn egwyddor ac ar lefel uchel'* a bod sefydliadau/gwasanaethau yn edrych ar sut i wneud hynny a pha bolisi a chymorth a allai fod ar waith i helpu i hwyluso hyn.
- Mae'r VPU wedi buddsoddi yn ei swyddogaeth ddadansoddol, gyda dau ddadansoddydd iechyd cyhoeddus yn gallu dadansoddi a dehongli'r data ac adrodd stori gydag ef, gan archwilio'r 'felly beth' yn fanylach, yn hytrach na dim ond cyflwyno siartiau a graffiau. Mae'r swyddogaeth ddadansoddol hon yn cael ei hystyried yn *"rhan wirioneddol allweddol o'r uned"* a bydd yn helpu'r VPU i atal trais ledled Cymru, nid yn unig yn y mannau â llawer o weithgarwch lle mae'r ymyriadau wedi'u hariannu.

***Gwrth-Naratif* - Mae'r gwrth-naratif yn rhoi negeseuon cadarnhaol i bobl ifanc i wrthsefyll unrhyw negeseuon negyddol y gallant eu clywed. Mae angen i bartneriaid ymrwymo i ddatblygu amgylcheddau amddiffynnol sy'n helpu i atal trais ac i hyrwyddo dulliau ataliol er mwyn lliniaru trais.**

- Mae'r VPU wedi gweithio'n galed i fynd i'r afael â'r gwrth-naratif, gan *ddarparu negeseuon amgen, cadarnhaol* a sicrhau mai uchelgais gyffredinol y VPU yw nid atal troseddu yn unig, ond *deall achosion trais a lleihau'r risg o niwed.*
- Cydnabu partneriaid bwysigrwydd *deall y ffactorau sy'n gwneud pobl yn agored* i drais, a phwysigrwydd gweithredu ymyriadau sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn i gefnogi grwpiau sy'n agored i niwed.
- Roedd ymyriadau VPU yn cael eu hystyried yn gyfleoedd i ddatblygu prosesau sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn sy'n lleihau'r risg o drais a niwed sy'n gysylltiedig â thrais; gwelwyd y gellid wedyn gyflwyno mentrau llwyddiannus ar raddfa i helpu niferoedd uwch o bobl.

***Consensws Cymunedol* - Diffinnir consensws cymunedol fel gweithio gyda chymunedau lleol ac ar eu cyfer drwy eu grymuso i gymryd rhan mewn mynd i'r afael â materion sy'n effeithio arnynt. Anogir partneriaid i ddefnyddio sefydliadau lleol i gefnogi ymgysylltu â'r gymuned ac eiriol gweithio gyda'r sector gwirfoddol, gan gynnal digwyddiadau ymgynghori a chysylltu â rhwydweithiau sy'n bodoli eisoes er mwyn meithrin perthnasoedd ystyrlon a gweithredu â chymunedau lleol.**

- Amlygodd cyfweliadau â phartneriaid sut mae'r VPU *wedi ymrwymo i gefnogi sefydliadau i gydweithio yn eu cymunedau.* Adleisiwyd pwysigrwydd datblygu perthnasoedd *a magu ymddiriedaeth* drwyddi draw, yn enwedig o ran cysylltu â darparwyr eraill a chefnogi pobl i gael cymorth pellach gyda phartneriaid ehangach.
- Teimlwyd y byddai'r VPU yn *gwella consensws cymunedol* ac yn cefnogi'r gwaith o ddatblygu mentrau lleol a fydd yn creu *canlyniadau ystyrlon.*
- Teimlwyd bod 'brandio' a chyfleu gwaith y VPU yn effeithiol yn bwysig. Roedd hyn yn arbennig o wir er mwyn *sicrhau bod cymunedau'n deall ehangder* gwaith y VPU a bod mentrau a ariannwyd ac a oedd yn gysylltiedig â'r VPU i gyd yn teimlo'n rhan o'r un rhaglen.

Casgliadau

Mae'r gwerthusiad hwn yn dangos sut y mae VPU Cymru wedi defnyddio dull cymdeithasol-ecolegol o dargedu atal trais ar draws lefelau unigol, teuluol, cymunedol a chymdeithasol, gan ddefnyddio ymyriadau sylfaenol, eilaidd a thrydyddol. Mae'r dystiolaeth a gasglwyd gan randdeiliaid yn dangos yr uchelgais i ddarparu ymyriadau VPU ar draws cwrs bywyd, gan ddisgrifio'r gwaith o gyflawni amrywiaeth o weithgareddau. Mae hyn yn cynnwys gweithgareddau sydd wedi'u targedu at blant a'r blynyddoedd cynnar, cymorth wedi'i dargedu ar gyfer pobl ifanc, cymorth ymyrraeth gynnar i grwpiau sy'n agored i niwed, mentrau sy'n benodol i droseddwyr, rhaglenni teuluol, addysg a chymorth yn yr ysgol, mentrau yn y gymuned a gweithgareddau dargyfeiriol.

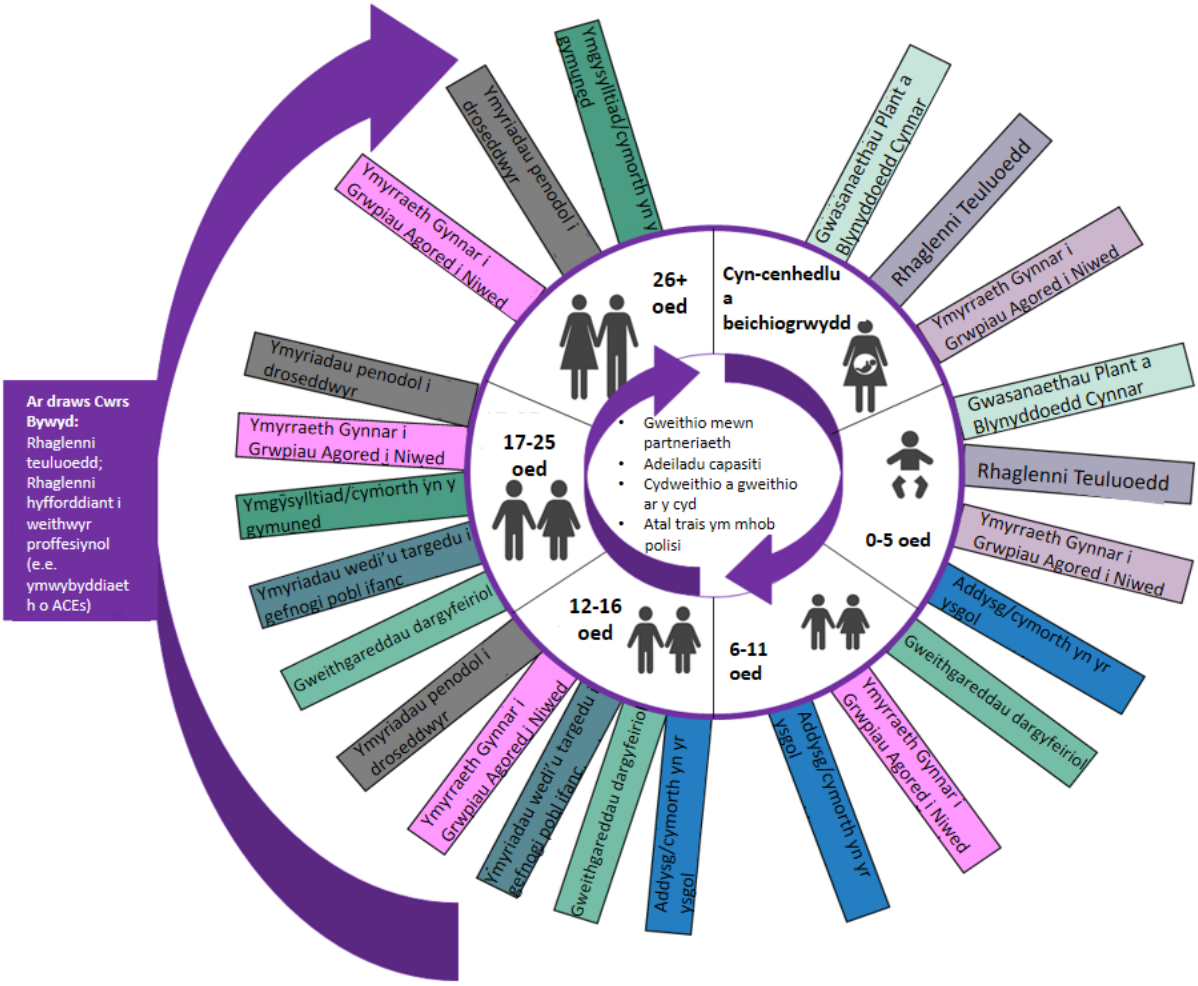

VPU Cymru: Dull Iechyd y Cyhoedd Cwrs Bywyd o Atal Trais

Mae VPU Cymru wedi dechrau creu newidiadau ar lefel system o ran atal trais, gan annog sefydliadau i ganolbwyntio ar atal trais fel mater iechyd cyhoeddus. O ganlyniad, dylai parhau â'r gwaith hwn barhau i adeiladu ar lwyddiannau cynnar o ran atal trais yng Nghymru.

Mae gallu VPU Cymru i gyflawni'r newid arfaethedig yn dibynnu ar sefydlu'r seilwaith i ysgogi'r gweithgareddau strategol a gweithredol. Er y gwelwyd bod yr arian a ddyrannwyd i'r VPU ar gyfer buddsoddi yn fach, gwelwyd bod y gefnogaeth i'r dull iechyd y cyhoedd wedi denu llawer o bartneriaid, a oedd am weithio gyda'i gilydd yn hytrach nag mewn seilo. Fodd bynnag, disgrifiwyd natur tymor byr y cyllid fel cyfyngiad ar gyflwyno mentrau yn yr hirdymor. Dylai archwilio cyfleoedd i wella cynaliadwyedd a darparu ymyriadau ar raddfa fod yn ffocws ar gyfer gwerthuso'r VPU yn y dyfodol.

Argymhellion i wella darpariaeth ac effaith y VPU

Ehangu a dyfnhau cydweithio: Er mwyn cyflawni/cryfhau'r dull systemau cyfan, archwilio cyfleoedd i gynnwys rhanddeiliaid ehangach, gan gynnwys cymorth mewn ysgolion (e.e.

Nyrsys Ysgol), ymarferwyr o'r Tîm Troseddu Ieuenctid, seicoleg fforensig ac iechyd meddwl, tai, lles, gwasanaethau cymdeithasol ac addysg.

Datblygu consensws cymunedol: Datblygu cyfleoedd pellach i weithio gydag ymarferwyr a all ddatblygu ymddiriedaeth gyda phobl sy'n anodd ymgysylltu â nhw. Mae enghreifftiau o arfer da yn cynnwys y gwaith a wneir gan yr Eiriolwyr Nyrsio a Barnardos.

Datblygu cyd-gynhyrchu: Adeiladu ar y gwaith sydd wedi'i integreiddio i'r VPU hyd yma (e.e. gan Barnardos) a datblygu hyn ymhellach gyda sefydliadau eraill (e.e. HMPPS).

Cynaliadwyedd: Ymgysylltu â phartneriaid ehangach yng Nghymru i ddangos tystiolaeth o effaith y VPU a chost trais, er mwyn archwilio cyfleoedd i gael rhagor o arian. Dylid gwerthuso ymyriadau sy'n derbyn cyllid VPU i archwilio cynaliadwyedd a nodi lle y gellid darparu mentrau ar raddfa.

Argymhellion ar gyfer monitro a gwerthuso

Monitro a dadansoddi data: Disgrifiodd partneriaid y VPU yr angen i ddatblygu dull safonol o ymdrin ag effaith tystiolaeth. Archwilio strwythurau llywodraethu a rhwystrau i rannu data. Cynyddu ymwybyddiaeth o fanteision rhannu data unigol a data ar lefel y boblogaeth ar draws sawl asiantaeth er mwyn gallu nodi patrymau trais mewn ardaloedd penodol. Sicrhau bod unrhyw fonitro, gwerthuso ac ymchwil yn cynhyrchu tystiolaeth ymarferol sy'n cael ei throsglwyddo i'r VPU mewn amser real.

Gwerthuso: Ymgorffori gwerthuso prosesau a chanlyniadau parhaus i archwilio a yw'r VPU yn gwneud gwahaniaeth o ran gweithredu mesurau atal trais ledled Cymru, ac wrth gyflawni'r canlyniadau a fwriedir.

Argymhellion ar lefel system ac ehangach

Atal trais ym mhob polisi: Sicrhau bod atal trais yn cael ei adlewyrchu ym mlaenoriaethau a pholisïau llywodraeth Cymru a llywodraeth leol. Dylid canolbwyntio hefyd ar ddatblygu tystiolaeth ar gyfer rhaglenni ataliol sylfaenol, eilaidd a thrydyddol.

Rôl y VPU wrth lywio'r system ehangach: Sicrhau bod y VPU mewn sefyllfa strategol i ddylanwadu ar benderfyniadau a wneir gan gyrff a sefydliadau cyllido eraill i weithredu gweithgareddau atal trais yng Nghymru.

Brandio VPU: Darparu gwybodaeth glir am ba ymyriadau sydd wedi derbyn cyllid VPU. Bydd hyn yn helpu i gynyddu ymwybyddiaeth o'r 'brand' ond hefyd yn sicrhau tryloywder, yn fewnol ac yn allanol i'r VPU.

Public Health Institute, Liverpool John Moores University
3rd Floor Exchange Station, Tithebarn Street, Liverpool L2 2QP
Tel: 0151 231 4511 | phi@ljmu.ac.uk | www.ljmu.ac.uk/phi | @LJMUPHI